

DANIJEL GRAFENAUER

ZNANSTVENI POSVET ŠESTE TEMATSKE DELOVNE SKUPINE
»EUROPE AND THE WORLD« V OKVIRU PROJEKTA CLIOHRES
Maribor, 5. in 6. oktober 2007

Junija 2005 je v okviru šestega raziskovalnega programa mreže odličnosti stekel program CLIOHres (Creating Links and Innovative Overviews for a New History Research Agenda for the Citizens of a Growing Europe – Ustvarjanje povezav in inovativnih pregledov za nov raziskovalni program za državljane rastoče Evrope), v katerega je vključenih 45 univerz. Projekt, ki bo predvidoma trajal do maja 2010, je bil ustvarjen za soočanje z izzivi, s potrebami in z raziskovalnimi priložnostmi rastoče Evrope, s čimer naj bi prispeval k pomembni nalogi gradnje in utrjevanja mirne in uspešne evropske skupnosti. Z vsake univerze sodelujeta dva profesorja in dva doktoranda, kar pomeni, da je v projekt vključenih 180 univerzitetnih profesorjev in raziskovalcev ter doktorskih študentov iz 31 držav. Namen petletnega projekta je razvijanje in razširjanje boljšega razumevanja zgodovine in sedanjosti v današnji Evropi, pri čemer poudarja oboje, tako razlike kot tudi skupne točke evropske zgodovine v kontekstu njihovega razvoja. Vključevanje doktorandov v omenjene programe je še posebno pomembno, saj pomaga pri vzgoji mladih raziskovalcev v mednarodnem okviru in s tem preprečuje zapiranje mladih generacij v nacionalne okvire. Pomembno je tudi dejstvo, da se program ne zapira v disciplinarne okvire, saj v njem sodelujejo zgodovinarji, geografi, umetnostni zgodovinarji, jezikoslovci, teologi, filologi, sociologi in filozofi. CLIOHres teži k doseganju in širjenju večjega razumevanja zgodovine in sedanjosti v današnji Evropi, k poudarjanju različnosti in podobnosti v kontekstu razvoja zgodovine oziroma razvoja dogodkov, k povezovanju evropske zgodovinarske raziskovalne skupnosti, k oblikovanju novega kritičnega pogleda na zgodovinske procese, na podlagi katerih se je »rodila« Evropa. S tem prispeva k razvoju in gradnji »evropskega državljanstva«. V projektu je predvidenih šest povezovalnih raziskovalnih projektov na temah, kot so državljanstvo, migracije, identiteta, spol, diskriminacije in toleranca.

Ti cilji so v tesni povezavi z izzivi in možnostmi, ki jih je ustvarila razširitev Evropske unije in posledično njena povečana vloga v svetovnih dogodkih. CLIOHres temelji na vsebinah in odgovarja na vsebine, ki so bile opredeljene s krepitvijo bolonjskega in lizbonskega procesa ter njunih različnih izpeljank. Člani CLIOHres-a verjamemo, da je kritično oblikovan nadnacionalni pogled na zgodovino med najpomembnejšimi orožji v boju proti rasizmu, ksenofobiji in državljskim konfliktom.

Zgodovina kot znanost tako lahko prispeva k enemu ključnih področij miru in sožitja na svetu, ali drugače povedano, k zagotavljanju ali zanikanju mednarodnega razumevanja in k zagotavljanju ali zanikanju državljskih pravic. Nadnacionalna in medgeneracijska struktura zgodovinske mreže se je v tem kontekstu že izkazala za produktivno in spodbudno.

Dosedanje ugotovitve o zgodovini in drugih, sorodnih disciplinah zgodovino-pisja v okviru projekta CLIOHres so naslednje:

- Delovanje in nazori so v glavnem definirani z nacionalnimi akademsko-raziskovalnimi krogi;
- Nacionalne (in disciplinarne) raziskovalne skupine so vpete v samo-zadostne aktivnosti in debate;
- Njihovi svetovni nazori oziroma pogledi na svet so se oblikovali že pred časom na načine, ki jih lahko raziskujemo in preučujemo;
- Razumevanje in pojmovanje mednarodnih raziskovalnih rezultatov je vedno v sklopu nacionalnih delovnih okvirov;
- Mreža ponuja platformo za oblikovanje kritičnega pristopa in razumevanja.

Projekt CLIOHres je razdeljen na šest tematskih delovnih skupin, ki so: Države, zakonodaja in inštitucije, Moč kulture, ki vsebuje jezik, umetnost in arhitekturo, Religiozni in filozofski koncepti, Delo, spol in družba, Meje in identitete in Evropa in svet.

V prvih dveh letih delovanja je CLIOHres objavil rezultate svojega dela v dvanajstih knjižicah in dveh posebnih knjižicah, ki sta namenjeni posebni povezovalni temi vseh šestih delovnih skupin.

Med partnerskimi ali bolje koordinatorskimi institucijami je tudi Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru. Ta je tudi priredila znanstveno konferenco šeste tematske delovne skupine Evropa in svet, ki se drugače ukvarja z interakcijami med Evropo in svetom v zgodovini. Konferenca v Mariboru, katera rdeča nit je bila primerjalna analiza položaja migrantov in avtohtonih narodnih skupin v Evropi in svetu, je potekala 5. in 6. oktobra 2007 v Miklošičevi dvorani na Univerzi v Mariboru.

Svoje poglede na zgoraj omenjeno temo je predstavilo 10 referentov iz različnih evropskih držav ter univerzitetna profesorja iz Južnoafriške republike in Rusije.

Uvodno predavanje je imel Matjaž Klemenčič (Univerza v Mariboru in Inštitut za narodnostna vprašanja), ki je predstavil slovenski etnični prostor in njegov zgodovinski razvoj. Še posebno se je posvetil predstavitvi slovenskih avtohtonih manjšin in izseljencev ter predstavil slovensko etnično ozemlje kot tipično obmo-

čje izseljevanja. Slovenski izseljenci in njihovi potomci danes sestavljajo več kot eno petino slovenskega nacionalnega telesa. Poudaril je negativen trend odseljevanja s slovenskega etničnega prostora do sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ki je povzročil depopulacijo nekaterih slovenskih pokrajin in s tem zaraščanje kulturne krajine, ki je ponekod že prestopila kritično mejo. Zaradi masovne emigracije so Slovenci kot nacija v preteklosti »izgubili« možnost naravnega povečanja števila populacije.

Naslednji referent je bil Jernej Zupančič (Univerza v Ljubljani in Inštitut za narodnostna vprašanja), ki je na plastičen način prikazal etnično raznolikost v Sloveniji. Predstavil in pojasnil je vsa pomembna zgodovinska in geografska dejstva pestre etnične sestave Slovenije in skozi statistične podatke poudaril nekatere težave in nakazal morebitne rešitve. Svež in tuji strokovni srenji manj znan je bil vsekakor njegov »prerez« romske problematike v Sloveniji, ki je v svoji rešljivosti kompleksna in zahtevna. Poudaril je nove možnosti manjšin v skupnem evropskem prostoru ter se reflektivno vprašal: »Ali so lahko manjšine dovolj zaščitene?«

Esteban Goti Bueno (University of Deusto, Bilbao, Španija) je predstavil tujsko populacijo v Bilbau v 16. in 17. stoletju. Orisal je celotno sliko mesta v omenjenem času in opozoril na nekatere posebnosti v primerjavi z drugimi baskovskimi mesti. 17. stoletje je poudaril kot tisto, v katerem priseljeniške skupnosti niso več sestavljali samo moški, marveč tudi njihove družine. Opozoril je na odprtost priseljenih tujcev kar zadeva poroke z domačinkami. Statistično gledano, tako Bueno, tuji v 16. in 17. stoletju niso presegli števila 300.

Anabela Soares (Universidade Aberta, Lisboa, Portugalska) je predstavila nekatere manjšine na Portugalskem v začetku 16. stoletja. Na primeru Judov in Mavrov je prikazala poizkuse njihove nasilne integracije v večinsko prebivalstvo, kakor tudi diskriminacijo oziroma preganjanje, ki je imelo globoke posledice na celotno družbo. Opozorila je na čas na Iberskem polotoku, ki je razumel integracijo kot spreobrnitev na etnično-religiozni podlagi in je tako končal mirno koeksistenco različnih manjšin ob koncu 15. stoletja.

Viktor N. Zakharov (University of Moscow, Moscow, Rusija) je pregledal razvoj etničnih manjšin v Sibiriji do revolucije leta 1917. Zanimiv referat je govoril o pestri narodnostni, jezikovni in plemenski sliki tega velikega območja in primerjal njeno raziskovanje in kolonizacijo s podobnimi procesi drugod po svetu, še posebej v ZDA, Kanadi, Avstraliji, Južni Afriki in Južni Ameriki. Poudaril je agrikulturno kolonizacijo Sibirije in izkoriščanje nahajališč rud in mineralov ter njun vpliv na prvotno prebivalstvo. Poudaril je različno razvitost prebivalcev Sibirije ter razvoj, ki je pripeljal že v 17. stoletju do tega, da je prvotno prebivalstvo že postalo manjšina. Nakazal je ekonomsko izkoriščanje in politično manjvrednost avtohtonega prebivalstva, kar je pripeljalo do drastičnega zmanjševanja njihovega števila. Podal

je državno ureditev Sibirije v ruskem imperiju skozi stoletja ter upravno-pravni vpliv, ki ga je imela ta vladavina na avtohtono prebivalstvo.

Aitor Ibarrola (University of Deusto, Bilbao, Španija) je s pomočjo statističnih podatkov in zgodovinskih dejstev obravnaval problem migracije in emigracije skozi zgodovino v španski Baskiji. Ugotavljal je, da je trenutno najbolj pereč problem, da skoraj četrtina mladih z univerzitetno diplomom praviloma zapusti Baskijo in odide iskat boljše priložnosti v druge dele Španije, kar Ibarrola smatra tudi za glavni razlog izseljevanja. Predpostavlja, da je kombinacija nenehnega povečevanja imigracije in emigracije (beg možganov) v Baskiji neke vrste intelektualna in kulturna erozija, ki že ima globoke posledice v baskovski Španiji. Prav tako poudarja neugodne razmere za prišleke, ki ne uživajo strukturnih ugodnosti, ki bi jim omogočale dvig po socialni lestvici. Med rezultati navaja dejstvo, da so nekatere institucije in organizacije že zaznale problem in že nakazujejo morebitne rešitve. Ibarrola problematizira nekatere trenutne rešitve baskovske pokrajinske vlade ter sam nakazuje možne in verjetnejše rešitve, ki jih predlaga stroka.

Mary Harris (University of Galway, Irska) je predstavila pregled vpliva in vključenosti irske emigracije v irsko politiko 19. in 20. stoletja. Od katoliških nacionalističnih kampanj sredi 19. stoletja do irskega mirovnega procesa sredi 90. let prejšnjega stoletja so Američani irskega porekla nudili pomembno finančno, moralno in vojaško podporo ciljem irskih nacionalistov. Ob tem je treba omeniti, da je med letoma 1851 in 1920 prišlo v ZDA okoli 3.800.000 Ircev, ki so zaradi sovražnosti »domačinov« in predanosti Katoliški cerkvi kot skupina ohranili svojo identiteto in kohezivnost. Zaradi sovražnosti do britanske vlade so bili predani irskim nacionalističnim ciljem. Harrisova je poudarila pomen vsestranske podpore irske emigracije v ZDA irskim političnim aktivistom in ciljem in jo označila kot neprecenljivo. Prav tako pa je to podporo problematizirala kot tisto, ki je v ZDA vzpodbudila vzorec delitve na frakcije tudi med Američani irskega porekla. Kot vrhunec irsko-ameriškega vpliva na razmere in politiko na Irskem je označila vključenost Clintonove administracije v severnoirski mirovni proces, ki je resno nagnila razmerje sil v korist severnoirskim katolikom.

Donal P. McCracken (University of KwaZulu-Natal, Durban, Južnoafriška republika) je predstavil irsko manjšino oziroma skupnost v Južni Afriki. Orisal je prisotnost in razvoj irske skupnosti v Južni Afriki v zadnjih 220 letih in problematiziral dejstvo, da je o tej, sicer majhni, a vplivni skupnosti v irski historiografiji znano bore malo in da je nekako potisnjena na stran. Poudaril je potrebo, da se zapuščina apartheida obravnava pri rekonstrukciji južnoafriške družbe, še posebej, ko si je treba naliti čistega vina na Irskem in se seznaniti z dejstvom, da je del bele populacije, ki je ustvarila in vodila družbo, utemeljeno na rasni segregaciji, izhajal ravno iz maloštevilne irske skupnosti.

Danijel Grafenauer (Univerza v Mariboru in Inštitut za narodnostna vprašanja) je predstavil delovanje Kluba koroških Slovencev v Ljubljani in Mariboru in nekatere njune kontakte s pripadniki slovenske emigracije v ZDA. Pojasnil je, da slovensko etnično ozemlje na avstrijskem Koroškem ni bilo v večji meri podvrženo intenzivnemu prekomorskemu izseljevanju. Nekaj uvodnega časa je namenil t. i. »eksodusu« slovenskih duhovnikov, učiteljev, zdravnikov, pravnikov in uradnikov – torej skoraj vse intelektualne elite – kar novejšo slovensko zgodovino opisuje kot najtežji poplebiscitni udarec koroškim Slovincem. Pojasnil je organiziranost emigrantov iz avstrijske Koroške v Sloveniji, njihovo delovanje in pomoč sonarodnjakom na Koroškem. Kot primer prekomorskih stikov je predstavil stike klubov z duhovnikom Jurijem Trunkom in znanim publicistom, pisateljem in političnim delavcem Louisom Adamičem, ki so segali od vljudnostne korespondence do moralne podpore, od znanstvene pomoči pri zavzemanju za iste cilje do konkretne denarne in druge pomoči.

Gábor Demeter (University of Debrecen, Madžarska) je podal pregled metod in ideologij pri vprašanju demografskega razvoja madžarskih narodnih manjšin v Karpatski kotlini. Na slikovit način je celostno predstavil madžarsko narodnostno vprašanje, ki je tragično zaznamovano z izgubo velikega dela madžarskega ozemlja v korist sosednjih držav. Natančno in nazorno je predstavil razvoj delov ozemlja, ki jih je in jih še danes poseljuje madžarska narodnostna skupnost. Poudaril je, da je madžarska manjšina na teh območjih bolj ali manj preživela zato, ker so to ruralna in nerazvita območja s tehnološko nerazvitim poljedelstvom ter kot taka niso vabljiva za večinsko prebivalstvo. Takšen razvoj pa zahteva svoj davek, saj so to območja izrazite depopulacije in izrazitega staranja prebivalstva. Nakazal je prepletenost narodnostnega vprašanja na omenjenih območjih z ekonomskim, s političnim in kulturnim vprašanjem.